

Forvaltningsloven

Forvaltningsloven inneholder regler om saksbehandling for offentlige organer. Loven sikrer deg rettigheter ved behandlingen av en sak. Blant annet er disse delene viktige å kjenne til:

Forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt

Forvaltningsloven §17 slår fast at «forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.» Dette er en sentral lovhjemmel, som faktisk legger listen høyt, selv om den også i stor grad baseres på skjønn. «Så godt opplyst som mulig» må i det minste innebære at ulike interesser er blitt hørt og ulike syn fremmet og vurdert. Om dette ikke skjer, kan det bli vurdert som saksbehandlingsfeil i en eventuell klage, noe som kan gjøre et vedtak ugyldig.

Rett til veiledning

Forvaltningsorganene har innenfor sitt saksområde en alminnelig veiledningsplikt, etter forvaltningsloven § 11. Formålet med veiledningen skal være å gi parter og andre interesserte adgang til å ivareta sine rettigheter i bestemte saker på best mulig måte. Omfanget av veiledningen må likevel tilpasses det enkelte forvaltningsorgans situasjon og kapasitet til å påta seg slik virksomhet.

Rett til svar

I henhold til forvaltningsloven § 11a skal forvaltningsorganet forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold. I saker som gjelder enkeltvedtak, skal det gis foreløpig svar dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt. Dersom det må ventes at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse kan besvares, skal det forvaltningsorganet som mottok henvendelsen, snarest mulig gi et foreløpig svar. I svaret skal det gjøres rede for grunnen til at henvendelsen ikke kan behandles tidligere, og angis når svar kan ventes. Foreløpig svar kan unnlates dersom det må anses som åpenbart unødvendig.

Rett til å klage

I henhold til forvaltningsloven § 28, er det mulig for berørte parter å klage på et vedtak som en offentlig myndighet, f.eks. kommunen, har fattet. Det er viktig å være klar over at det etter forvaltningsloven kun er mulig å klage på enkeltvedtak. Et enkeltvedtak er et vedtak (en avgjørelse tatt under utøving av en offentlig myndighet) som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer.

For å kunne klage på et vedtak må du ha status som part eller ha rettslig klageinteresse. Parter har alltid klagerett. Dette er typisk tiltakshaver, ansvarlig søker eller grunneier. Naboer, gjenboere og andre kan få klagerett hvis vedtaket har påvirket deres interesser. I tillegg har interesseorganisasjoner, lag og foreninger som har en tilknytning til saken, og hvor vedtaket får rettslig eller praktisk virkning for medlemmene, rett til å klage på vedtaket. Spørsmålet saken dreier seg om må ligge innenfor organisasjonens formål, og organisasjonen må være naturlig representant for de aktuelle interessene når det gjelder medlemstall og anerkjennelse. En aksjonskomité stiftet utelukkende ut fra det formål å aksjonere mot en bestemt avgjørelse, en såkalt ad hoc, vil ikke ha klagerett. Klagen rettes til det forvaltningsorganet som har fattet vedtaket, i de fleste plan- og byggesaker vil dette være kommunen.

En part er i henhold til forvaltningsloven § 2 «en person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder». Vedkommende har kunnet få «særlig tap, ulempe eller fordel på grunn av vedtaket».

Rettslig klageinteresse

I mange tilfeller vil fysiske og juridiske personer ha interesse av et enkeltvedtak, uten å være part etter forvaltningsloven. Imidlertid kan de ha *rettslig klageinteresse*, og dermed klagerett etter fvl § 28. Fortidsminneforeningen har rettslig klageinteresse i saker som vedrører kulturminnevernet. Klageretten er ikke begrenset til de kulturminnene som er vernet av loven, men saken må ligge innenfor foreningens interessesfære. Også lokale historielag og velforeninger vil kunne ha rettslig klageinteresse i saker som gjelder kulturminnevern. I en klage må det begrunnes at det du ønsker å bevare er et kulturminne

Foreningens to formelle verktøy

Som interesseorganisasjon med hovedformål å arbeide for bevaring av vår bygde kulturarv og å formidle denne arvets betydning, har Fortidsminneforeningen høringsrett og rettslig klageinteresse i plan- og byggesaker som berører kulturminner. Høringsretten er forankret i plan- og bygningsloven, mens klageretten er forankret i forvaltningsloven (se planprosessen trinn for trinn side 32-33 for hvor i prosessen disse verktøyene brukes).

Høringsrett (høringsplikt)

I Plan- og bygningsloven §5-1 Medvirkning heter det: «Enhver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private.» Videre heter det i §5-2 Høring og offentlig ettersyn, første ledd: «Når loven her bestemmer at et planforslag skal sendes på høring, skal forslaget sendes til alle statlige, regionale og kommunale myndigheter og andre offentlige organer, private organisasjoner og institusjoner, som blir berørt av forslaget, til uttalelse innen en fastsatt frist.»

I Plan og bygningsloven med kommentarer (Frode. A. Innjord, red.) heter det at «Med 'private organisasjoner' siktes det til enhver form for organisasjon. ... Det avgjørende for om en organisasjon omfattes av høringsplikten, er om den ut fra sitt formål organiserer interesser eller hensyn som berøres av den aktuelle plansak.»

Dette er grunnlaget for at Fortidsminneforeningen kan kreve at kommunen aktivt sørger for at vi som interesseorganisasjon innen kulturminnevernet får tilsendt alle plansaker (og gjerne byggesaker, selv om det ikke er noe vi kan pålegge kommunen) innen vårt felt.

Men hva er så rammene for «vårt felt»? Her kan du som verneaktivist med foreningen i ryggen oppfordre kommunen til ikke å definere «kulturminne» unødige strengt. En plansak eller byggesak kan berøre bygninger og kulturmiljøer som gjennom dokumentasjon, argumentasjon og allmenn oppfatning kan vurderes som bevaringsverdige selv om de ikke har et formelt vern etter loven.

Innjord skriver videre: «Generelt bør det ikke legges opp til en for snever avgrensning idet mangelfull høring vil være en saksbehandlingsfeil som etter omstendighetene vil kunne lede til at planvedtaket må anses som ugyldig etter prinsippet i Forvaltningsloven § 41. Loven er ikke til hinder for at forslaget sendes til høring til andre instanser enn de som omfattes av § 5-2 første ledd. Det er derfor heller ingen grunn for planmyndigheten til å balansere på kanten av loven når listen over høringsinstanser skal utarbeides.»

Klageadgang

Fortidsminneforeningen har rettslig klageinteresse i saker som vedrører kulturminnevernet som følge av Forvaltningsloven § 28. (vedtak som kan påklages, klageinstans):

«Enkeltvedtak kan påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse i saken til det forvaltningsorgan (klageinstansen) som er nærmest overordnet det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket (underinstansen).»

Klageadgangen er ikke begrenset til de kulturminnene som er vernet av loven, men saken må ligge innenfor foreningens interessefelt og formål. Disse generelle vilkårene er utviklet i Høyesteretts praksis Jfr. bl.a. Rt. 1980 s. 569 og Rt. 1992 s. 1618.

Fortidsminneforeningens formål er å «arbeide for bevaring av vårt lands verneverdige kulturminner», og har en bred virksomhet knyttet til bygningsvern. Det følger da av Høyesteretts praksis at foreningen har klagerett i vedtak som vedrører bevaring av kulturminner og bygningsvern. At Fortidsminneforeningen har en slik klageadgang ble bekreftet av Justisdepartementets lovavdeling i forbindelse med vindusutskifting i Folketeaterbygningen i Oslo i 1976 (sak nr. 1384/77E). Lovavdelingen konkluderte med at Fortidsminneforeningen har rettslig partsinteresse i slike saker. Dette er også lagt til grunn i tidligere riksantikvar Jørn Holmes «Kulturminnevern» bind II s. 17.

Tar vi utgangspunkt i fvl §17, «Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes», og videre pbl. §1-1 Lovens formål, fjerde avsnitt: «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter», ja da er det liten grunn til at kommunen skal være unødig restriktiv med tanke på foreningens høringsrett og klageadgang.

Hvordan skrive en klage

En klage skrives som et formelt brev, med samme oppsett som en uttalelse. Klagen må sendes rett klageinstans innen 3 uker. I en klage må du presisere:

- Hvilket vedtak du/dere klager over, husk å oppgi saksnummer.
- Årsaken til at du/dere klager. Skal en klage vinne frem, må den helst være forankret i det juridiske. Er vedtaket i strid med kommuneplanens bestemmelser? Foreligger saksbehandlingsfeil? Er dispensasjon gitt i strid med loven? Henvis til de aktuelle paragrafene, og sitere gjerne den aktuelle formuleringen du mener gjelder. I tillegg til det juridiske fundamentet kommer andre forhold som kan styrke klagen, som mer kvalitative argumentet som tap av historiske verdier, at tiltaket er i et NB!-område etc.
- Hvilke endringer ønsker du/foreningen? Å redusere byggehøyden, andre byggematerialer? Eller er målet å stanse hele byggeprosjektet?
- Eventuelle andre opplysninger som kan ha betydning for vurderingen av klagen.
- Klagers navn og adresse må oppgis, også hvis du skriver på vegne av et lag, organisasjon eller en forening.
- Klagen må undertegnes.
- Send gjerne kopi av klagen til relevante aktører.

(Se vedleggene for eksempel på utforming av en klage.)

Offentlighetsloven

Offentlighetsloven sikrer at saksdokumenter, journaler og lignende registre for et offentlig organ er åpne for innsyn dersom ikke annet følger av lov eller forskrift. Alle kan kreve innsyn. Også denne finner du på www.lovdata.no